

Дослідження європейського досвіду податкового адміністрування

Зміст

Зміст	1
Глосарій.....	2
Вступ	16
Розділ 1. Адміністративний тягар	19
Розділ 2. Політика стимулювання бізнесу: морква замість палиці?.....	26
Розділ 3. «Бій з тінню» – боротьба з ухиленням від податків та тіньовою економікою	32
Висновки	38
Policy proposals.....	40

Глосарій

“Nudge letters” – офіційні, але м’які за тоном листи, які податкові органи надсилають платникам податків, щоб спонукати їх добровільно скоригувати свою податкову поведінку.

“One-stop” – концепція, яка позначає можливість отримати громадянином всі потрібні послуги в одній установі. Прикладами є EU OSS (податкова система для ПДВ у ЄС, де компанія подає звіт лише в одній країні, навіть якщо продає по всьому ЄС), естонський портал e-Business Register та додаток «Дія».

«Чорний список» ЄС (EU Blacklist of Non-Cooperative Jurisdictions for Tax Purposes) – офіційний перелік юрисдикцій, які Європейський Союз вважає податково непрозорими, оскільки вони не запроваджують міжнародні правила прозорості (CRS, BEPS тощо) або мають надто пільгові офшорні режими.

Acquis ЄС (з франц. – «доробок») – це надбання європейської інтеграції у політичній, правовій і економічній сферах, яке будується на європейських спільних цінностях, визначених у статті 2 Договору про ЄС, та виступає комплексом прав і обов’язків держав-членів ЄС.

Advance pricing agreement (APA, англ. – попередня угода про ціноутворення) – формальна угода з податковою, яка заздалегідь визначає, як встановлювати ціни (трансфертне ціноутворення) у транскордонних операціях між пов’язаними ком-

паніями. АРА надає юридичну гарантію, що метод трансфертного ціноутворення приймається податковою та захищає від штрафів і перевірок.

Annual investment allowance (AIA) – щорічна інвестиційна податкова пільга у Великій Британії, яка дозволяє компаніям списати 100 % витрат на основні засоби одразу в рік придбання з лімітом £1 000 000 на рік.

API (application programming interface) – це інтерфейс для взаємодії між різними програмами, який дозволяє їм обмінюватися даними та командами в автоматичному режимі.

BEPS-правила (англ. Base Erosion and Profit Shifting – розмивання податкової бази та переміщення прибутку) – набір міжнародних податкових правил, спрямованих на боротьбу з ухиленням від оподаткування великими компаніями, коли компанії переносять прибутки до країн з низькими податками, не сплачуючи податки там, де реально працюють.

CBI (Confederation of British Industry) – королівська бізнес-асоціація, яка об'єднує майже 190 000 компаній різного масштабу для лобювання інтересів британського бізнесу перед урядом. CBI надає аналітичні звіти, налагоджує діалог між бізнесом і владою, а також формує національні та міжнародні економічні стратегії.

CIS (Construction Industry Scheme) – це податкова схема у Великій Британії, яка зобов'язує підрядників утримувати податок із платежів субпідрядникам і перераховувати його безпосередньо в HMRC (податкову службу), щоб гарантувати справну сплату податків у будівельній галузі.

Conditional Dividend WHT – спеціальний режим, що застосовується до виплат дивідендів, роялті та процентів в низькоподатковій юрисдикції.

Corruption Perceptions Index (CPI) – Індекс сприйняття корупції, який щороку публікує міжнародна організація Transparency International.

CRS (англ. – Common Reporting Standard) – міжнародний стандарт автоматичного обміну податковою інформацією між країнами, розроблений ОЕСР, у якому бере участь понад 120 країн.

cum/cum – податкова схема для ухилення в Німеччині, яка полягає в тому, що іноземний інвестор, який мав би платити податок на дивіденди, тимчасово «позичає» свої акції резиденту, щоб уникнути WHT, а потім повертаються назад, в результаті чого резидент отримує дивіденд, сплачує менший або нульовий WHT, а потім передає його іноземцю.

cum/ex – податкова схема в Німеччині для ухилення або зменшення податку на дивіденди, зокрема щодо утриманого податку на джерелі (WHT), суть якої полягає в тому, що учасники схеми в результаті махінацій отримували дивіденди з акцій та виплачували з них податки один раз, однак декілька разів отримували податкові компенсації.

Declining-balance depreciation – метод прискореної амортизації, коли щороку списується фіксований відсоток від залишкової вартості активу, а не від первісної.

Defence tax – податок, який стягується державою для фінансування оборони, збройних сил або військових потреб.

Digiport – центральний електронний шлюз для обміну офіційними повідомленнями між бізнесом та урядом Нідерландів.

e-Estonia – цифрова інфраструктура в Естонії, яка передбачає переведення більшості взаємодії державних органів та громадян в онлайн-середовище, зокрема обмін даних між держорганами і бізнесом, голосування на виборах, резидентство тощо.

e-Residency – цифровий статус, який видає Естонія з 2014 року незмінним особам, щоб вони могли створювати й керувати компаніями в ЄС повністю онлайн, незалежно від країни перебування.

ECT (англ. – Exit Capital Tax) – це податок, який стягується при виході капіталу з країни або при зміні податкового резидентства, особливо якщо це пов'язано з уникненням оподаткування.

ELSTER (Elektronische Steuererklärung) – офіційний онлайн-портал податкової служби Німеччини для подачі податкової звітності в електронній формі.

Enterprise investment scheme (EIS) – державна програма Великої Британії, яка стимулює інвестиції в молоді та інноваційні компанії, пропонуючи податкові пільги інвесторам.

Forschungszulage – податкова пільга на дослідження й розробки (R&D) в Німеччині, яка діє з 2020 року.

Fourth Bureaucracy Relief Act (BEG IV, Bürokratieentlastungsgesetz IV) – законодавча ініціатива у Німеччині, спрямована на зменшення адміністративного бар'єру для громадян, бізнесу та держорганів, що набрала чинності з 1 січня 2025 року. Пакетом підвищується поріг

обов'язкової звітності з ПДВ з обсягу 7000 євро до 9500 євро, цифровізація податкової звітності та спрощення документації з трансферного ціноутворення.

Full expensing – це податкова норма, яка дозволяє компанії одразу списати 100% вартості інвестицій в основні засоби (активи) на витрати в тому ж році, коли вони були придбані. До прикладу, компанія купує нове обладнання за 1 000 000 грн – за звичайних умов вона б списувала цю суму частинами протягом кількох років, але при 100% full expensing вона може одразу відняти всі 1 000 000 грн із оподаткованого прибутку – зменшуючи податки вже цього року. Full expensing не зменшує загальну суму витрат – воно просто прискорює момент, коли компанія отримує податкову вигоду, що важливо для грошового потоку (cash flow) бізнесу.

Gewerbesteuer – податок на підприємницьку діяльність у Німеччині, який сплачують усі підприємства, що ведуть бізнес у межах громади (Gemeinde). Сума податку визначається шляхом множення основної ставки (базовий федеральний коефіцієнт – 3,5%) та множника громади, що встановлюється місцевою владою.

HMRC – управління з податкових і митних зборів Його Величності, урядовий орган Великобританії у сфері фіскальної політики.

Innovation Box – це спеціальний податковий режим, який дозволяє компаніям платити менший податок на прибуток, якщо цей прибуток отримано від інтелектуальної власності: патентів, програмного забезпечення, ноу-хау тощо.

International Tax Competitiveness Index Tax Foundation – це щорічне дослідження 38 країн-учасниць ОЕСР, яке оцінює конкурентність їхніх податкових систем з точки зору стимулювання економічного зростання. ITCI аналізує 41 критерій у п'яти ключових категоріях – корпоративні податки, особисті податки, податки на споживання (наприклад, ПДВ/GST), податки на майно (нерухомість, земля) та правила щодо міжнародних трансакцій (з розрахунку WHT, CFC, BEPS тощо)

ISORA (international survey on revenue administration) – дослідження податкових адміністрацій, яке проводиться провідними міжнародними організаціями (ОЕСР, МВФ, CIAT, IOTA), щоб збирати порівняльні дані про функціонування, продуктивність та практики держадміністрацій у питаннях збору податків.

MakeUK – неурядова організація та головна бізнес-асоціація UK у сфері виробництва та інженерії, яка представляє інтереси понад 20 000 компаній, від стартапів до великих корпорацій. Вона забезпечує консультування, освітні програми, дослідження та вплив на урядові політики, щоб підтримати зростання індустрії та створення робочих місць.

Patent Box – це різновид Innovation Box, тобто спеціальний податковий режим, який дозволяє компаніям сплачувати знижений податок на прибуток, отриманий саме від запатентованих розробок.

PAYE (“Pay as you earn”) – система сплати податку на доходи фізичних осіб у Великій Британії, при якій роботодавець утримує податки й внески національного страхування безпосередньо з зарплати працівника.

R&D (від англ. – Research & Development) – процес створення нових продуктів, технологій або вдосконалення вже існуючих. Компанії інвестують у R&D, щоб проєктувати нові ідеї, створювати нові продукти, покращувати якість товарів чи послуг та зберігати конкурентоспроможність.

R&D relief – політика зменшення корпоративного податку компанії або повернення до 33% витрат на розробки та дослідження у Сполученому Королівстві.

R&D-кредит – це податкова пільга або знижка, яку держава надає компаніям, що витрачають гроші на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (тобто R&D).

Real Estate Investment Trust (REIT) – інвестиційний траст, який володіє, управляє або фінансує нерухомість, що приносить дохід, і виплачує більшість прибутку інвесторам як дивіденди.

RVO.nl (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland – RVO) – офіційний вебсайт Нідерландського агентства підприємництва, яке є частиною Міністерства економіки та клімату Нідерландів та займається підтримкою підприємців, інноваторів, аграріїв й експортерів через грантові програми, пільги, субсидії і консультації щодо інновацій, сталого розвитку та експорту.

SBR (standard business reporting) – національний стандарт Нідерландів для цифрового обміну фінансовою звітністю між бізнесом, банками та державними органами.

Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS) – державна програма Великої Британії, яка стимулює інвестування у наймолодші стартапи шляхом надання податкових пільг для приватних інвесторів.

TAS 2024 – міждержавний звіт ОЕСР, у якому описано інструменти та тренди адміністрування податків у 58 країнах, серед яких: цифровізація податкових послуг (е-звіти, електронні платежі, AI-точний контроль); нові інструменти боротьби з ухиленням, наприклад, tax gap estimation та вдосконалення процедур стягнення податкових боргів і роботи з ризиками.

Wachstums-chancengesetz (нім. – Growth Opportunities Act, або Закон про можливості для зростання) – німецький закон, запроваджує низку фіскальних стимулів для бізнесу: для компаній, що інвестують у дослідження й розробки, збільшено ліміт витрат до €10 млн і підвищено ставку відшкодування до 35 % для малих підприємств; дозволено прискорену амортизацію до 60 % вартості основних засобів у перший рік, що суттєво знижує податкове навантаження; малий бізнес із оборотом до €800 000 може застосовувати касовий метод і звільняється від обов'язку подавати декларацію з ПДВ; введення електронних рахунків (e-invoicing) для B2B-операцій тощо. Закон також передбачає спрощення звітності, можливість ширшого перенесення збитків і покращення умов для цифровізації бізнесу.

Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) – податкова пільга, яка надається юридичним особам, що сплачують корпоративний податок і мають співробітників в R&D, або індивідуальні підприємці, які витрачають мінімум 500 годин на R&D за рік.

X-Road – ключовий елемент “e-Estonia”, який дозволяє державі і бізнесу обмінюватись даними безпечно, ефективно та прозоро.

XML (eXtensible markup language) – текстовий формат для структурування та зберігання даних, який дозволяє обмінюватися інформацією між різними системами у зрозумілому, стандартизованому вигляді.

Advance tax ruling (ATR, англ. – попереднє податкове роз'яснення) – офіційне рішення податкового органу, яке дає відповідь на запит платника податків щодо майбутніх дій або операцій.

Безподаткове вікно – період або ситуація, коли держава не вимагає сплачувати податки з певного доходу або операцій з метою підтримки бізнесу або стимулювання сектору.

Бізнес-ангели – приватні особи, які пропонують капітал для запуску стартапу або розширення чинної компанії зі своїх власних збережень на ранній стадії їх розвитку. Ангели часто працюють з проектами, які малоцікаві для великих венчурних фондів або кредитних організацій.

B2C – позначення комерційних взаємин між бізнесом та споживачем. До цього сектору ринку належать салони краси, магазини одягу та зоотоварів, громадське харчування.

ВВП – один із найважливіших показників розвитку економіки, який висвітлює підсумок виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у галузі матеріального і нематеріального виробництва.

Дія.City – це спеціальний правовий режим для ІТ-компаній в Україні, що має на меті стимулювати розвиток технологічного бізнесу, створюючи сприятливі умови для прозорого ведення бізнесу, захисту інтелектуальної власності та зменшення податкового навантаження.

ДПС – Державна податкова служба України, центральний орган виконавчої влади у сфері податків в Україні.

EIA (з нідерл. – Energie-investeringsaftrek) – податкова пільга, яка дозволяє списати до 40 % вартості інвестицій в енергоефективні технології, такі як сонячні панелі, теплові насоси, системи вентиляції з рекуперацією тепла.

ЄДР – Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, публічний реєстр юридичних осіб України, що виконує роль державного контролю та захисту прав юридичних осіб, громадських формувань та підприємців України, а також захисту прав третіх осіб у правовідносинах з ними.

ЄСВ – єдиний соціальний внесок, обов'язкові відрахування на загальнодержавне соціальне страхування з метою захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат, який сплачується підприємцем за себе та за кожного найманого співробітника.

Інвестиційна амортизаційна відстрочка (ІАВ) – податковий інструмент, який дозволяє бізнесу достроково списати частину витрат на інвестиції (обладнання, машини тощо) ще до фактичного зносу.

Індустріальний парк – земельна ділянка, де учасники можуть займатися промисловим виробництвом, вести господарську та науково-дослідну діяльність.

ІР-прибуток – дохід, який фізична або юридична особа отримує від використання об'єктів інтелектуальної власності, таких як авторські права, патенти на винаходи, комп'ютерні про-

грами або мобільні додатки та торгові марки. IP-прибуток виникає в результаті продажу прав, дозволу іншим користуватись своєю інтелектуальною власністю та монетизації. До прикладу, в Україні фізична особа, яка отримує дохід від IP (наприклад, роялті), зазвичай сплачує 18% ПДФО (PIT) та 1,5% військового збору, але є винятки – наприклад, у сфері IT або при певному ліцензуванні – можуть діяти пільги.

KIA (з нідерл. – Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek) – податкова пільга в Нідерландах для малого та середнього бізнесу, яка дозволяє списати частину витрат на інвестиції в активи з оподаткованого прибутку.

Кліма-премія (з нім. – Klima-Prämie) – грошова компенсація або пільга, яку уряд може надавати домогосподарствам або компаніям у зв'язку з впровадженням вуглецевого податку або ціноутворення на вуглекислий газ.

Комплаєнс – це система заходів, процедур, правил та заходів контролю, спрямованих на забезпечення дотримання організацією або працівником законодавства, етичних стандартів, регуляторних вимог та внутрішніх правил.

MIA (з нідерл. – Milieu-investeringsaftrek) – податкова пільга, яка дозволяє компаніям у Нідерландах списати до 45 % вартості інвестицій в екологічно чисті технології та обладнання додатково до звичайної амортизації.

МСП (англ. – small and medium enterprises) – малі та середні підприємства.

НДДКР-активи (OECD nexus) – нематеріальні активи, пов'язані з дослідженнями та розробками (R&D), які можуть отримати податкові пільги у межах інтелектуальної власності (IP box /

Patent box), лише якщо створені або розвинуті власними зусиллями компанії. Згідно зі стандартами ОЕСР, щоб мати право на ІР-пільгу, компанія повинна мати «зв'язок» (nexus) між R&D і доходом від ІР.

ОЕСР – організація економічного співробітництва та розвитку, міжнародна організація, спрямована на зміцнення й підвищення ефективності економік держав-членів, покращення соціально-економічних умов та ситуації із зайнятістю шляхом розробки рекомендацій для урядів держав світу.

Опціон – контракт, який дає його власнику право, але не обов'язок, купити або продати певний актив (наприклад, акції, валюту, товари) за фіксованою ціною в майбутньому або до певної дати. Вартість опціону залежить від ціни активу.

ПДВ (англ. – VAT) – податок на додану вартість, непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

ПДФО (англ. – Personal income tax, PIT) – податок на дохід фізичної особи, який передбачає стягнення обов'язкового платежу із коштів, отриманих фізичною особою у вигляді заробітної плати, стипендії, прибутку від підприємницької діяльності та інших видів доходу.

ПН/РК – податкові накладні та розрахункові коригування.

Податкова амортизація – спосіб, яким компанія поетапно списує вартість довгострокових активів (наприклад, обладнання, будівель, техніки) з метою зменшення оподаткованого прибутку.

Податковий розрив (Tax gap) – різниця між тим, скільки податків держава повинна була б отримати за законом, і тим, скільки фактично було сплачено.

CIT (від англ. – corporate income tax) – податок на прибуток підприємств, податок, який сплачують компанії з грошей, що залишаються після покриття всіх витрат.

СМ КОР – система моніторингу відповідності податкових накладних/розрахунків коригування критеріям оцінки ступеню ризиків. В Україні був запроваджений з метою боротьби зі зловживаннями в сфері оподаткування ПДВ. СМ КОР функціонує на підставі аналізу даних звітних показників платника ПДВ, наявної податкової інформації, а також інформації, поданої платником ПДВ, яка відображає специфіку його господарської діяльності окремо по кожному виду економічної діяльності. СМ КОР побудована таким чином, щоб превентивно реагувати на зловживання недобросовісних платників ПДВ вже на стадії реєстрації податкової накладної.

Тоннаж-податок (Tonnage Tax) – це альтернативна система оподаткування судноплавних компаній, за якою вони сплачують податок не з реального прибутку, а з фіксованої величини, розрахованої на основі тоннажу флоту.

TR-документація – офіційний пакет документів, який обґрунтовує ціни у контрольованих операціях між пов'язаними особами, щоб довести їх відповідність принципу «витягнутої руки» (основоположний принцип у трансфертному ціноутворенні, який означає, що ціни в операціях між пов'язаними особами повинні бути такими ж, якби ці операції здійснювалися між незалежними сторонами на відкритому ринку). До типо-

вих компонентів TP-документації входять: Master File – загальний опис діяльності групи компаній, Local File – деталі конкретних угод у юрисдикції та Transaction Matrix / CbCR (в деяких країнах) – таблиця з даними про фінансові показники по країнах і типах операцій.

Фрагментовані ставки – це система, за якої до різних видів доходу, діяльності чи категорій платників застосовуються різні ставки податків, часто без єдиної логіки або єдиної бази.

Вступ

Через наслідки повномасштабної війни дефіцит бюджету збільшився до 20,6 % ВВП. **Податкове навантаження (разом з ЄСВ) зросло до \approx 32–33 % ВВП, що помітно вище довоєнних 26 %¹.** Сьогодні перед українською фіскальною галуззю постають два ключових завдання: знайти баланс між наповненням бюджету та збереженням сприятливого бізнес-клімату, на який зокрема впливає податкове навантаження.

Податкова служба виконує класичні функції: фіскальну (залучає ресурси для оборони й відбудови), стабілізаційну (вводить мита, акцизи) та перерозподільну (ПДФО + ЄСВ = 40 % податку на працю). На момент 2025 року до основних функцій приєднується інтеграційна, оскільки гармонізація правил з Acquis ЄС¹ є обов'язковою умовою майбутнього членства в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Адміністративне навантаження залишається надмірним. За даними Ukraine: 2024 Tax Compliance Cost Survey від Світового банку, бізнес витрачає в середньому 74.4 дні на рік на податкову рутину². Саме тому існує нагальна потреба знайти управлінські рішення, які скоротять адміністративні витрати бізнесу до середнього рівня країн ОЕСР – 6.6 дні (158.8 год/рік)³ та зроблять бізнес-клімат більш привабливим для інвесторів.

¹ Комплекс прав і обов'язків держав-членів ЄС.

Мета дослідження – порівняльний аналіз ключових рис та показників податкових систем України, Нідерландів, Великобританії, Естонії та Німеччини з акцентом на інструменти стимулювання бізнесу, боротьбу з ухиленням від податків та особливості місцевого оподаткування. Таке зіставлення дозволяє:

- 1) Виокремити передові адміністративні практики (Нідерланди, Британія),
- 2) Оцінити вплив повної цифровізації на прозорість і витрати (Естонія),
- 3) Простежити, як велика соціальна держава (Німеччина) утримує баланс між високими податковими внесками та бізнес-стимулами.

Методологія: кабінетне дослідження, яке базується на аналізі відкритих статистичних джерел, галузевих звітів та офіційних публікацій податкових адміністрацій. Інститут Економічного Лідерства Зібрали та порівняли показники фактичного часу на податкове адміністрування, частоти перевірок, а також вивчено особливості цифрових рішень і законодавчих циклів.

Ми зосередилися на чинниках, що впливають на податкове адміністрування та інвестиційну привабливість України, а також запропонували практичні управлінські рішення для зниження адміністративного навантаження та стимулювання економічного зростання. У першому розділі ми розкрили сутність і складові часових, організаційних і фінансових витрат бізнесу на підготовку, подачу декларацій, сплату податків і дотримання регуляторних процедур. На прикладі провідних європейських країн: Нідерландів, Великої Британії, Німеччини

та Естонії – показали, як цифрові рішення та стабільне нормотворення дозволяють скоротити податкову рутину. У другому розділі проаналізували податкові інструменти, які країни застосовують для залучення інвестицій та підтримки інновацій. Третій розділ присвячений сучасним підходам до виявлення й протидії ухиленню від сплати податків і тіньовій економіці. У висновках і рекомендаціях підбили підсумки діагностики податкової системи України, окреслюємо пріоритетні кроки для реформування СМ КОР на засадах довіри й аналітики, запровадження R&D-кредитів та Innovation Vox, створення “one-stop-shop” для адміністрування пільг і стабілізації нормотворчого процесу. Рекомендовані управлінські рішення мають підвищити адміністративну передбачуваність і забезпечити післявоєнне відновлення та сталий розвиток українського бізнесу.

Розділ 1.

Адміністративний тягар

Адміністративний тягар у податковому адмініструванні – це сумарні витрати часу, зусиль і коштів на підготовку, подачу декларацій, сплату податків та дотримання всіх процедур, передбачених законодавством. Показник податкового адміністрування також визначає конкурентоспроможність держав. За підрахунками Єврокомісії, лише середньому малому бізнесу в ЄС у 2024 році адміністративні процедури коштували €9 899 на рік⁴. Цифрові інструменти – від попередньо заповнених декларацій до «віртуальних офісів»-порталів – уже доводять здатність скорочувати помилки та затрати на час під час підготовки звітності. Однак ефект цих рішень відрізняється від країни до країни.

Усі держави ЄС пов'язує спільна логіка «єдиного вікна» для звітування з ПДВ. Стартовою точкою став Mini One Stop Shop (MOSS) у 2015 році: він дозволив постачальникам цифрових послуг, особливо компаніям поза Союзом, вести облік у лише одній державі-члені замість тридцяти, фактично ліквідувавши більшість дублювань реєстрацій та істотно – приблизно на три чверті – скоротивши паперову бюрократію⁵. Еволюцією MOSS став VAT One Stop Shop (OSS), запущений 1 липня 2021 р. Нині через один портал можна задекларувати й одразу спла-

тити ПДВ за всі дистанційні B2C-продажі товарів і послуг у межах Союзу, а національна податкова сама перераховує суми до країн-споживачів. За оцінкою Єврокомісії, такий підхід скорочує до 95% адміністративних витрат, які раніше виникали через множинні реєстрації, окремі звіти та платежі⁶.

21 година на рік – саме стільки, за методологією World Bank Paying Taxes (2019), середньостатистичний бізнес у Нідерландах витрачає на підготовку, подання і сплату корпоративного податку. Цей показник опубліковано Tax Foundation у порівняльному дослідженні «Complexity of the Corporate Income Tax in Europe», де Нідерланди ділять перші позиції з Бельгією і Фінляндією й поступаються лише Естонії та Ірландії⁷. Низький показник досягається завдяки тому, що для CIT передбачено лише один платіж на рік і майже повний перехід на електронні канали. Ключовою технічною умовою такого скорочення витрат став перехід на Standard Business Reporting (SBR). SBR формує єдину таксономію для всіх фінансових і податкових форм і передає їх у XBRL-пакетах (eXtensible Business Reporting Language). XBRL – це відкритий XML-стандарт, який «розмічає» кожен реквізит декларації машинозчитуваним тегом, завдяки чому бухгалтерська система компанії може автоматично сформувати файл, а шлюз Digiport – валідувати його без участі людини⁸. У 2017 році 85 % CIT-декларацій уже надходили у форматі XBRL, за оприлюдненням у 2024-му році циклі OECD ISORA (TAS 2024) частка електронних подань досягла фактично 100 %, а 92 % із них передаються саме через SBR-шлюзи⁹. У червні 2024 р. уряд презентував концепцію *real-time-taxation*: алгоритми автоматично розраховуватимуть і списуватимуть податкові зобов'язання ще до подання декларації, що, за прогнозом Міністерства фінансів Нідерландів,

«розвантажить» платників і підвищить довіру до системи¹⁰. Стратегія цифровізації підтримується помірною частотою змін: у середньому три-чотири податкові акти на рік публікуються в єдиному пакеті *Belastingplan*, що забезпечує бізнесу передбачуваний річний горизонт планування.

Цифрова основа Британської податкової системи – програма Making Tax Digital for VAT (MTD). Дослідження Ipsos MORI та підсумковий звіт HMRC **зафіксували зменшення помилок** під час заповнення декларацій на ~13 % і те, що ≈ 69 % платників відмовляються від друку первинних документів після переходу на електронні накладні та API-з'єднання з бухгалтерським програмним забезпеченням¹¹. Однак ефект від цифровізації не компенсував зростання витрат самої податкової служби. Національне контрольне управління (NAO) зафіксувало збільшення адміністративних витрат HMRC на £563 млн (+15 %) між 2019/20 та 2023/24 рр., а сукупний «комплаєнс-рахунок» малого бізнесу сягнув £15,4 млрд на рік¹². у 2020/21 році сукупний комплаєнс-рахунок малого бізнесу значно впав (з £4 955 млн у 2019/20 до £3 741 млн у 2020/21). Це пов'язано із пандемією COVID-19: частина ресурсів HMRC була переорієнтована на підтримку схем допомоги, через що обсяг виявленої недоплати оподатковуваних сум у малому бізнесі впав. У 2021/22 році цей показник виріс¹³ до £5 761 млн, наблизившись до докризового рівня. У 2022/23 він знову скоротився¹⁴ до £4 753 млн, а у 2023/24 – зріс¹⁵ до £5 294 млн. Для середнього бізнесу динаміка відрізнялася. Комплаєнс-рахунок середніх підприємств знизився¹⁶ з £6 115 млн у 2019/20 до £5 154 млн у 2020/21. У 2021/22 він дещо впав¹⁷ до £4 715 млн. Однак у 2022/23 показник піднявся¹⁸ до £5 902 млн, а у 2023/24 – різко

зріс¹⁹ до £9 365 млн. Такий стрибок у 2023/24, зокрема, пов'язують²⁰ з оновленням та посиленням заходів контролю за більшими платниками (високі суми податкових коригувань у великих і середніх компаніях).

Зростання навантаження на бізнес посилюється й операційними затримками: навесні 2025 р. Guardian повідомляв, що повернення переплат PAYE та CIS займає більш як чотири місяці, що «заморожує» обігові кошти МСП²¹. Причина великих втрат, попри існування широкої цифрової інфраструктури, полягає в бюджетних практиках. Кожний податковий рік супроводжується двома великими пакетами змін – Spring та Autumn Budget – які матеріалізуються в окремих Finance Acts. Хоча це формально лише дві бюджетні хвилі на рік, їхній вміст часто важко передбачити, і вони створюють значну фіскальну невизначеність для бізнесу, чого й побоюються виробничі асоціації Make UK та CBI: опитування осені 2024 р. показало, що фіскальна непевність перед Autumn Budget стала головним фактором скорочення інвестиційних планів бізнесу²².

Німеччина балансує на межі цифрового прогресу і соціальної бюрократії. Тут 2020 року через портал ELSTER було подано понад 28 млн декларацій, а до кінця того ж року сумарно оброблено 1,75 млрд електронних заявок усіх типів. 99 % компаній та роботодавців здають авансові декларації з ПДВ і зарплати саме через ELSTER²³. Незважаючи на повну онлайн-інфраструктуру, здійснення виплат соціальним фондам «з'їдає» додаткові 134 год бухгалтерського часу, а сукупно бізнес здійснює дев'ять електронних платежів на рік, а чотири різні фонди мають власні податкові стелі й файли звітності²⁴. Середній час комплаєнсу (41 год і дві сплати CIT) досі перевищує середній

показник країн з високим доходом²⁵. Bürokratieentlastungsgesetz IV, ухвалений у березні 2024 р., за оцінкою Міністерства фінансів Німеччини, зекономить бізнесу 944 млн євро на рік шляхом скасування паперових трудових договорів і підвищення порогів дрібної звітності²⁶. Паралельно Growth Opportunities Act (березень 2024 р.) знижує авансові платежі й запроваджує передзаповнені форми СІТ для МСП²⁷. Попри ці кроки до «цифри», федерально-муніципальна двохарова модель (СІТ + Gewerbesteuer) підтримує фрагментовані ставки й потребує окремих облікових налаштувань, що зберігає високу долю «паперової» звітної роботи у гібридному форматі.

Естонська e-Tax-платформа сьогодні охоплює 99 % усіх податкових декларацій фізичних і юридичних осіб²⁸. Для пересічного громадянина процес триває три-п'ять хвилин: користувач входить із Mobile-ID, переглядає вже заповнену форму й підтверджує її цифровим підписом²⁹. На рівні бізнесу саме корпоративний податок демонструє рекорд: усе річне СІТ-звітування займає лише 5 годин – найнижчий показник у Європі³⁰, **тоді як повний пакет податків (СІТ + VAT + соцвнески) обходиться компанії у ≈50 годин проти європейського середнього 130-140**³¹. Секрет швидкості – у даних X-Road, що поєднують понад 900 державних та приватних реєстрів. Естонський принцип *once-only* означає, що платник ніколи вдруге не вводить одну й ту саму інформацію: система підтягує зарплату, відсотки банку, іпотечні виплати й одразу формує чернетку декларації³². Після подання, запит на відшкодування ПДВ теж опрацьовується майже миттєво: середній строк повернення – до п'яти днів, що практично нівелює пост-файлінг-тягар³³. Внаслідок цифровізації системи, можливі «схеми» з фіктивним

відшкодуванням ПДВ мінімізовані – VAT gap в Естонії становить³⁴ 4,4% від її VAT Total Tax Liability (218 млн євро) і є одним з найнижчих в ЄС, де середній показник³⁵ – 7% від сумарного VAT Total Tax Liability (VTTL) по країнах-членах (83,9 млрд євро). Завдяки цифровій інфраструктурі та касовому принципу оподаткування прибутку (СІТ сплачується лише під час розподілу дивідендів) Естонія одинадцятий рік поспіль очолює International Tax Competitiveness Index Tax Foundation³⁶. Естонський кейс також демонструє, що повна цифровізація приносить відчутний результат лише в парі з чіткою архітектурою даних і невеликим обсягом нормативних змін. У 2015-2022 рр. парламент ухвалював у середньому 1-2 податкові акти на рік, обмежуючись точковими корекціями акцизів. У 2024 р. тенденція різко змінилася: ухвалено пакет “Tax Changes 2024”, що підняв базову ставку ПДВ із 20 % до 22 % (із 2025-го – 24 % тимчасовий “defence tax”) і передбачив новий податок на авто, а з 2025-го ставка СІТ і РІТ зростають до 22 %³⁷. Уряд ще зберігає свій «якір» – СІТ 0 % на реінвестований прибуток, який бізнес розцінює як головний інструмент передбачуваності. Проте, з 1 січня 2026 року до цієї системи буде додано тимчасовий «податок безпеки» (security tax) у розмірі 2 % від облікового (accounting) прибутку компанії, навіть якщо прибуток не розподіляється. Цей податок сплачуватиметься щоквартально протягом кількох років.

В Україні мобільний застосунок «Дія» є найпопулярнішим символом політики «держави в смартфоні». Платформу називають «низьковитратним, високостійким до корупції та швидким» інструментом³⁸. Е-Кабінет платника забезпечує подання РІТ/СІТ/VAT і вже охоплює 97,6 % звітності юридичних осіб³⁹.

Проте час комплаєнсу (37 год) та непередбачуваність правил лишаються головною проблемою:

у 2023-му до Податкового кодексу було внесено понад 90 статей змін, а в I кв. 2025-го – вже одинадцять нових законів.

Система СМ КОР щоденно моніторить понад мільйон ПДВ-накладних, але 2023 року заблокував 76% накладних помилково⁴⁰. 29,6 % компаній вважають ризик блокування «головною перешкодою» діалогу з ДПС⁴¹.

Бізнес-омбудсмен відзначає, що адміністративні процедури в Україні «значно складніші та довготриваліші, ніж в інших країнах»⁴². Україна досягла майже тотальної електронної подачі, але процедурна непередбачуваність і контроль-орієнтований дизайн СМ КОР нівелюють вигоди. Електронні сервіси скорочують папір, проте не скорочують години.

Цифровізація без суспільної довіри до неї не гарантує пропорційного скорочення адміністративного тягаря. Нідерланди й Естонія підтверджують ефект комплексної інтеграції (XBRL-SBR, X-Road) і стабільного річного циклу змін. Велика Британія та Німеччина показують, що великі цифрові проекти без синхронізації законодавчого графіка можуть навіть підвищити витрати, якщо кількість коригувань залишається високою. Україна, маючи 97% е-файлінгу, висвітлює «парадокс цифровізації»: без передбачуваного нормотворення та сервісного дизайну (префілінг замість блокувань) навіть майже тотальна електронізація не скасовує сотень «вимушених» годин бухгалтерського часу.

Розділ 2.

Політика стимулювання бізнесу: морква замість палиці?

Оподаткування не обмежується суто фіскальною функцією. У глобальній конкуренції за таланти й капітал саме національні податкові стимули дедалі частіше вирішують, де відкриється науковий центр, куди «поїде» патент або в якій юрисдикції засновники проведуть перший раунд фінансування. До прикладу, економісти з USC Schaeffer зазначають⁴³, що загальні зниження корпоративного податку стимулюють переміщення інноваційних активів та R&D саме в ті юрисдикції, де податкове навантаження нижче, навіть якщо загальний глобальний рівень інновацій не змінюється. У США R&D tax credit показав⁴⁴ економічний ефект: кожен витрачений долар на кредит стимулює понад долар інвестиції в R&D. Це підтверджує прямий зв'язок між податковими пільгами та збільшенням інноваційної активності.

В цьому розділі п'ять орієнтирних країн: Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Естонія та Україна – розглядаються крізь шість ключових призматичних площин: базові ставки податку

на прибуток, флагманські стимули для науково-дослідних інститутів та інтелектуальної власності, інвестиційні й «зелені» відрахування, галузеві режими та «гарячі точки» регуляторного ризику.

Країна	Базові ставки CIT	Флагман для R&D / IP	Інші інвестиційні/«зелені» відрахування	Галузеві режими	Гарячі точки та ризики
Нідерланди	19 % на перші €200 000, далі 25,8 % ⁴⁵	Innovation Box – 9 % CIT на прибуток від власних НДДКР-активів (OECD nexus) ⁴⁶ WBSO – компенсація 36 % (50 % для стартапів) перших €380 000 зарплатних R&D-витрат із 2025 р. ⁴⁷	MIA 27-45 %, EIA 40 %, KIA до €19 769 ⁴⁸	Тоннажний податок на 10 р. ⁴⁹	1 січня 2024 р. запроваджено Conditional Dividend WHT 25,8 % для низькоподаткових юрисдикцій; суворіші анти-ухил-правила для кооперативів та APA/ATR ⁵⁰
Велика Британія	19 % (<£50 k) / 25 % (>£250 k) + маржинальне релієфне вікно ⁵¹	R&D Expenditure Credit 20 % (27 % – для R&D-інтенсивних збиткових МСП) з 1 квітня 2024 р. ⁵² Patent Box – 10 % ефективно ⁵³	Постійне Full expensing 100 % + AIA £1 млн на рік ⁵⁴	SEIS/EIS – 50 %/30 % Income-tax relief для приватних інвесторів; Creative-industry credit 25-39 %; Тоннаж-такс ⁵⁵ ⁵⁶	Дискусії щодо збільшення частки вигоди від Patent Box після підвищення CIT; уряд показує готовність коригувати схему ⁵⁷
Німеччина	Немає зниженої ставки (≈ 30 % CIT + Gewerbesteuer)	Forschungszulage – 25 % (35 % SME) на зарплати + амортизацію обладнання; ліміт бази піднято до €10 млн із 27.03.2024 ⁵⁸ ⁵⁹	IAB 50 % майбутніх капікладень (прибуток ≤ €200 к ⁶⁰ ; Кліма-премія 15 % (макс €30 млн, 2025-29 рр.) ⁶¹ ; прискорена 5 % declining-balance depreciation для житла ⁶²	Тоннаж-такс: 6 500 TEU судно оподатковується з бази близько €65 к на рік ⁶³	Wachstums-с hancengesetz 2024 р. суттєво розширив R&D-кредит і прискорені списання, але збільшив контроль за зловживаннями

<p>Естонія</p>	<p>0 % CIT на нерозподілений прибуток (з 2026 – 2% security tax; при виплаті дивідендів з 2025 р. ставка 22 % (14 % скасовано)⁶⁴</p>	<p>Спеціальних R&D-кредитів немає; ставка на інновації компенсується нульовим CIT на реінвестований прибуток</p>	<p>До 50 % додаткової амортизації на енергоефективне обладнання (податкове роз'яснення 2023)⁶⁵</p>	<p>Тоннаж-податок (до 06.2026), 0 % PIT + зніжені соцвнески для моряків; опціони співробітників без податку після 3 років, без ЄСВ – привабливо для стартапів⁶⁶</p>	<p>З 2025 р. ставку PIT підвищено до 22 %, що частково нівелює переваги для засновників, але адміністрування залишається надпростим</p>
<p>Україна</p>	<p>18 % стандартна ставка (9 % ECT optional у Diia.City)^{67 68}</p>	<p>Diia.City: Можна обрати 9 % Exit Capital Tax; 5 % PIT на зарплати розробників; 0 % PIT на дивіденди раз на 2 р.⁶⁹</p>	<p>Промислові парки: 0 % CIT 10 р., 0 % VAT + митні пільги за умови реінвестування⁷⁰; звільнення від VAT і мит на імпорт енергообладнання (липень 2024)⁷¹</p>	<p>Цільові пільги для критичної енергетичної інфраструктури; планується фонд відбудови з грантовими R&D-вікнами</p>	<p>Фрагментоване законодавство, складне адміністрування. Поточний 50 % CIT для банків (2024) переконує конкуренцію</p>

Естонія пропонує найпростішу модель: нульовий СІТ, поки прибуток реінвестується. Нідерланди й Велика Британія поєднують знижені ставки на ІР-прибуток (Innovation Box / Patent Box) з щедрим відшкодуванням витрат на ранньому етапі (WBSO, R&D Credit). Пільгові 50 % SEIS у Британії та 50 % WBSO-ставка для нідерландських стартапів формують «податковий міст» між бізнес-ангелами й першим продажем продукту. Німецький ІАВ та підвищена 35 % ставка Forschungszulage для МСП скорочують грошовий розрив до моменту комерціалізації.

Секторальні режими (морські перевезення, REIT, креатив-індустрія) – у всіх п'яти юрисдикціях tonnage-tax лишається популярним способом «защити» низьке оподаткування в межах BEPS-правил.

У сфері регулювання стимулів, ЄС/ОЕСР посилюють вимоги до рішень advance ruling та кооперативних структур у Нідерландах з метою посилення законодавства проти податкових ухилень, зокрема через інструмент кооперативів; Conditional Dividend WHT із 2024 р. уже звузив безподаткове вікно.

У порівнянні з іншими цифровими рішеннями, українська платформа Дія.City **наблизилася за ефективною ставкою до UK SME-R&D (≈11 % після кредитів)**, але країні все ще бракує «one-stop» цифрових сервісів і передбачуваності адміністрування, які має Estonian e-Residency чи нідерландський портал RVO.nl. Консолідація пільг, які надають індустриальні парки та енергетичні імпорتنі відстрочки, у спільну заявку через «єдине вікно» підвищила б прозорість і знизила витрати на комплаєнс.

Отже, політика стимулювання в Естонії та Нідерландах вирізняються простотою й глибиною Research&Development-стимулів (0 % реінвестованого прибутку; Innovation Box + WBSO). Велика Британія застосовує комплекс інструментів для всіх стадій інноваційного циклу (від R&D relief до EIS). Німеччина орієнтується на прямі дотації зарплат. Україні варто консолідувати та спростити адміністрування наявних схем і запровадити цифрові сервіси «one-stop shop», подібно до естонського e-Residency і голландського порталу RVO, щоб підвищити привабливість і ефективність власних «бонусів».

Розділ 3. «Бій з тінню»

– боротьба з ухиленням від податків та тіньовою економікою

Нове покоління систем адміністрування побудовано на обміні інформацією між юрисдикціями та оцінці ризиків за допомогою аналітики великих даних, що сприяє ранньому виявленню схем ухилення. Водночас країни активізують кримінальні переслідування тих, хто ухиляється від сплати, запроваджують жорсткіші штрафи та навіть тюремні строки за тяжкі випадки, особливо у сфері офшорних схем і шахрайства з ПДВ.

Після скандалу⁷² з дискримінаційним використанням алгоритмів у "toeslagenaffaire", податкова служба Нідерландів (Belastingdienst) радикально змінила підхід до контролю. Сьогодні вона ефективно поєднує самонавчальні алгоритми штучного інтелекту для перевірки ризикованості з традиційними перевірками, зберігаючи баланс між захистом прав платників і виявленням зловживань^{73 74}. Системи машинного навчання формують ризикові профілі платників, однак остаточне рі-

шення приймає людина. Алгоритм не блокує платника автоматично, а лише формує рекомендацію для службовця. Це дозволяє уникнути масових помилок, забезпечити контакт із платником до застосування санкцій та підвищити довіру до системи. Цей підхід принципово відрізняється від української системи СМ КОР, яка також базується на автоматичному виявленні ризикових операцій, але функціонує значно жорсткіше. Оскарження можливе лише через формальні адміністративні процедури або тривалий судовий процес. При цьому критерії ризиковості не є публічними, а система апіорі виходить із недовіри до платника.

У Сполученому Королівстві 2021–2022 податковий розрив (tax gap) оцінено в £36 млрд, з яких £4,9 млрд припадає на пряму ухильницьку поведінку; HMRC активно розширює лінійки перевірок та збільшує штат офіцерів для зменшення цього розриву⁷⁵. Програма “Tackling offshore tax non-compliance”¹ передбачає жорсткий обмін даними за CRS і посилене переслідування схем з офшорними активами, а у 2023-24 роках число самозізнань за кордоном зросло на 22 % (5 643 випадки) завдяки “nudge letters” і штрафам⁷⁶. Завдяки автоматизованому обміну фінансовою інформацією за стандартом CRS, податкова служба HMRC отримує щорічні дані про рахунки британських резидентів у понад 100 юрисдикціях, включно з класичними офшорами. Це дозволяє точно ідентифікувати платників, які не задекларували іноземні активи, та звірити їхні податкові декларації з реальними даними. Формулювання “nudge letters” розраховане на зниження тривожності, але водночас містить чіткий натяк на серйозні наслідки в разі бездіяльності.

¹ Загалом, цей термін використовується для позначення стратегій та заходів, які держави впроваджують, щоб виявляти приховані доходи та спонукати громадян діяти прозоро.

Невідворотність кримінальної відповідальності за навмисне неподання декларацій щодо іноземних активів (навіть без потреби доводити умисне шахрайство) є третім важливим чинником – штрафи можуть сягати 200 % від суми несплаченого податку, а в окремих випадках можливе навіть ув'язнення.

Останні звіти HMRC про податкові розриви (tax gap та VAT gap) продемонстрували⁷⁷ значні втрати державного бюджету, особливо в секторі електронної торгівлі. У 2022–23 фінансовому році VAT gap у Великій Британії сягнув £8,8 млрд, причому значна частка цих втрат пов'язана з онлайн-маркетплейсами та продажами через нерезидентів, які ухиляються від реєстрації та сплати ПДВ. Це зумовило необхідність перегляду стратегії податкового контролю. Електронна комерція після пандемії різко зросла, проте мільйони дрібних транзакцій, які відбуваються на таких платформах як Amazon, eBay, Wish та Etsy, залишалися поза повноцінним моніторингом. Проблема полягає в тому, що багато іноземних продавців фактично діяли без ПДВ-реєстрації або декларували занижені обсяги продажів. Також поширеною залишалась схема “missing trader fraud”, коли продавець отримує кошти, але зникає, не сплативши ПДВ. У відповідь на це HMRC у 2023-24 роках посилила регуляції щодо платформ. Онлайн-маркетплейси тепер несуть «спільну відповідальність»: вони зобов'язані перевіряти податковий статус продавців, автоматично утримувати ПДВ із певних продажів, а також передавати інформацію про обсяги транзакцій до податкової служби. Усе це регулюється⁷⁸ новими правилами, зокрема у межах програми OECD DAC7 та національного законодавства⁷⁹.

Законодавча база Німеччини оновилася через Fourth Bugeaucrasy Relief Act, який розширює заходи протидії ухиленню та донагляду за трансферним ціноутворенням, а також інтегрує складові «чорного списку» ЄС для високоризикових юрисдикцій⁸⁰. Серед заходів – скорочення⁸¹ термінів подання документації з 60 днів до 30 після отримання запиту або повідомлення про перевірку; зобов'язання подання нового табличного документа, що деталізує інформацію про угоду між бізнесом і контрагентом; податкова може запросити TP-документацію як у процесі перевірки, так і поза нею. Кримінально-правове переслідування також посилилося: судові процеси щодо cum/ex та cum/cum схем у Бонні й Мюнхені демонструють готовність прокуратури серйозно карати великі махінації з дивідендами⁸².

Тіньова економіка в Естонії одна з найменших у ЄС (приблизно 18 % ВВП), що зумовлено високою довірою до державних інститутів і максимальною прозорістю всіх операцій на платформі e-Estonia. Стратегія побудована на довірі й спрощенні: близько 98 % декларацій подаються онлайн за 3 хвилини, а ризикові випадки миттєво відстежуються через інтеграцію реєстрів бізнесу, банків та інших відомств⁸³.

Оцінки тіньової економіки України коливаються від 30 % до 45 % ВВП, причому значну роль відіграють податкові лазівки та бар'єри в адмініструванні⁸⁴. Нині впроваджують інтеграцію даних між ЄДР, ДПС і платформою Дія для швидкого ідентифікаційного контролю, а також планують підвищити штрафи за несвоєчасну реєстрацію ПН/РК і невідповідність виплачених сум реєстрам⁸⁵. Проте ефективність залежить від подальшого

розвитку аналітичних платформ і кадрового посилення податкових та економічних органів (ДПС, ДМС, БЕБ), аби комплексно реагувати на складні схеми ухилення.

Крім цього, порівняння наших п'яти країн показує чітку кореляцію: чим вищий бал у Corruption Perceptions Index (CPI) (менше відчутної корупції) – тим менша частка тіньової економіки у ВВП.

Країна	Тіньова економіка, % ВВП	CPI-2024 (0-100)⁸⁶
Нідерланди	9,4 % ⁸⁷	78 балів (9-те місце)
Велика Британія	10,8 % ⁸⁸	71 бал (20-те)
Німеччина	10,4 % ⁸⁹	75 балів (15-те)
Естонія	17,9 % ⁹⁰	76 балів (13-те)
Україна	19,3 % ⁹¹	35 балів (105-те) ⁹²

Висновки

Українська податкова система стоїть перед викликом подвійної трансформації, яка дозволить швидко наповнювати бюджет в умовах війни та забезпечувати привабливе середовище для бізнесу. Порівняльний аналіз податкових систем Нідерландів, Великої Британії, Німеччини та Естонії вказує, що ключ до цього балансу полягає не лише у низьких ставках чи суворих перевітках, а в простих і передбачуваних правилах, цифровій інтеграції й довірі до інституцій.

Адміністративний тягар в Україні залишається надмірним. Причина – не відсутність цифрових інструментів, а їх неінтегрованість і каральний характер (як, наприклад, СМ КОР із 72 % помилкових блокувань⁹³). Там, де податкові системи спираються на стабільне нормотворення, автоматичне заповнення декларацій і єдині канали обміну даними (X-Road, XBRL-SBR), ефективність стрімко зростає. Велика Британія і Німеччина демонструють, що навіть високі ставки можуть поєднуватися зі щедрими R&D-кредитами, якщо бізнес знає правила на роки вперед. Естонія показує: спрощення, довіра та логіка «одного вводу даних» здатні знизити і «тінь», і витрати.

У сфері стимулів Україна вже має конкурентну платформу – Дія.City наблизилася за ефективною ставкою до британського рівня для інноваційних МСП. Але без «єдиного вікна» для пільг, без прозорого алгоритму відбору та без зв'язки з аналітикою ДПС потенціал залишається обмеженим. І ще більш

критично – подолати розрив між цифровізацією й корупцією. Дані підтверджують: країни з високим СРІ мають удвічі меншу частку «тіні». Якщо Україна зможе підняти СРІ хоча б на 5 балів і паралельно впровадити сервісну аналітику (а не тотальний контроль), ефект буде обчислюватися десятками мільярдів гривень щороку. До прикладу, аналіз 1999-2004 років показав⁹⁴, що збільшення СРІ на 1 пункт в середньому супроводжується зростанням ВВП на душу населення на для країн Східної Європи – на 2,4%. ОЕСР же вважає⁹⁵, що цифровізація (Prozorro, Diia) та інституційна боротьба з корупцією може зекономити до 0.8% ВВП, близько 50 млрд грн щороку.

Тому головний висновок простий: не ставки і не штрафи формують сучасну податкову конкурентоспроможність, а довіра, стабільність і сервіс. Для України шлях полягає не лише в цифровізації, а в радикальному спрощенні архітектури адміністрування – так, щоб кожна хвилина бухгалтерського часу працювала на розвиток, а не на обхід.

Policy proposals

Пріоритетним заходом для поліпшення фіскального середовища є реформа СМ КОР на основі довіри та аналізу даних. Утім, переймати досвід податкової служби Нідерландів, де остаточне рішення про блокування приймає податківець, є ризикованим, поки не проведене перезавантаження ДПС. **Тож першою рекомендацією, законодавча база для якої вже є напрацьованою, є перезавантаження Державної податкової системи та створення Ради громадського контролю при ній для унеможливлення зловживань.** Ключовою проблемою СМ КОР лишається непрозорість критеріїв ризиковості платників податків, тому **наступна рекомендація – переглянути п.201.16 ст.201 Податкового кодексу України** (або суміжні норми розділу V щодо адміністрування ПДВ), закріпивши обов'язок податкового органу розкривати загальні критерії ризиковості та надавати платнику можливість довести реальність операції до відмови в реєстрації податкової накладної. Також – **доповнити ст.20 ПКУ** правом ДПС отримувати необхідні дані від інших держреєстрів для автоматичного порівняння інформації (з дотриманням захисту даних) та **внести зміни до ст.42 ПКУ** щодо електронної взаємодії: передбачити надсилання попереджувального повідомлення платнику перед блокуванням реєстрації, щоб він міг добровільно уточнити дані або документи. Окрім цього, наголошуємо на необхідності врахування **рекомендацій, які винесені НАЗК за підсумками проведеного дослідження «Корупційні ризики у процедурі зупинення/відновлення**

реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування у Єдиному реєстрі податкових накладних»⁹⁶.

Наступною ініціативою є **забезпечення передбачуваності податкового законодавства**, що дозволить Гарантувати бізнесу стабільні правила гри на достатньому горизонті, щоб сприяти інвестиціям та плануванню, а також зменшити витрати на адаптацію до постійних змін законів. Найоптимальнішою практикою втілення податкових змін є помірна частота (до прикладу, 3-4 акти раз на рік одним пакетом), що забезпечує передбачуваність і довіру платників. Тож, необхідно **доповнити ст.4 ПКУ принципом стабільності**: податкові ставки і правила не можуть змінюватися частіше ніж раз на рік, закон про бюджет має містити всі планові зміни на наступний рік; внести відповідні положення до **Прикінцевих положень ПКУ**, які зобов'язують Уряд подавати єдиний законопроект про податкові зміни раз на рік.

Щодо передбачуваності податкової політики, відповідно до бюджетного законодавства, зміни до податкових законів мають набирати чинності **лише з початку нового бюджетного року**, за винятком форс-мажорних обставин. Цей принцип закріплений⁹⁷ у пп. 4.1.9 ст. 4 ПКУ: «зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому діятимуть нові правила та ставки. Податки, їх ставки та податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року». Таким чином, законодавець мав би ухвалювати податкові новації завчасно (до 1 липня попереднього року), щоб бізнес встиг підготуватися. На практиці принцип стабільності систематично порушується. Майже щороку Верховна Рада ухвалює

податкові зміни в останні дні грудня (в рамках бюджету на наступний рік) або навіть посеред року, не дотримуючись 6-місячного правила. Наприклад, наприкінці 2014 р. були прийняті закони No 1621-VII (31.07.2014) та No 71-VIII (28.12.2014), якими з 2015 р. **подвоїли⁹⁸ ставки рентної плати за газ** – з 28 % до 55 %. Обидва закони прийнято пізніше ніж за 6 місяців до нового бюджетного періоду, однак їх ввели⁹⁹ в дію одразу – закон No 1621 з 3 серпня 2014 р., а закон No 71 – з 1 січня 2015 р. Підприємства оскаржували такі донарахування, посилаючись на п. 4.1.9 ПКУ, і деякі суди першої інстанції ставали на бік платників, визнаючи, що нові ставки мали б застосовуватися¹⁰⁰ лише з 2016 року. Проте у квітні 2022 р. Верховний Суд змінив¹⁰¹ підхід, вирішивши, що порушення 6-місячного строку не скасовує чинності податкової норми. Суд констатував¹⁰²: Конституція не зобов'язує парламент дотримуватися особливого порядку набрання чинності податковими законами, а отже принцип стабільності не може автоматично змінити дію ухвалених правил. Подібним чином і в інших випадках податкові зміни запроваджувалися без належного перехідного періоду – достатньо згадати щорічні «бюджетні» поправки, що приймаються за кілька днів до нового року, або екстрені фіскальні рішення під час криз. Наприклад, навіть перед воєнним 2023 роком низку змін (скасування пільг, індексацію ставок тощо) було ухвалено¹⁰³ у грудні 2022 р. та введено з 1 січня. В умовах воєнного стану це пояснюється форс-мажором, але і в мирний час неодноразово податкові правила змінювалися «з коліс», ігноруючи визначену нормами відстрочку. Принцип стабільності фактично має рекомендаційний характер. ПКУ не передбачає механізму, який би автоматично відтермінував набрання чинності податкової норми при порушенні 6-місячного терміну.

Як підкреслив¹⁰⁴ Верховний Суд, цей принцип – частина принципу правової визначеності, але сам по собі він не змінює порядок введення в дію законів. Відсутність прямої заборони дозволяє парламенту будь-коли змінювати податки на власний розсуд. Судова практика теж остаточно стала¹⁰⁵ на бік фіскальних органів, відмовившись визнавати податкові закони незаконними через недотримання принципу. Часто уряд і парламент свідомо порушують принцип заради термінового наповнення бюджету або проведення реформ. Затягування з прийняттям рішень (через політичні торги чи кризові обставини) приводить до ухвалення змін впритул до нового року. Політичній волі дотримуватися відстрочки бракує, адже легше запровадити новий податок відразу, ніж чекати рік. Норма робить виняток для форс-мажорів, але критерії невизначені. Це створює лазівку: практично будь-яке ускладнення (економічний спад, необхідність воєнного фінансування тощо) можна негласно вважати підставою, хоча формально режим НС чи війни не був оголошений до 2022 р. Відсутність чітких умов застосування виключення дозволяє обходити правило. До того ж немає органу чи процедури, яка б контролювала дотримання принципу під час законотворчості. Парламентські регламенти не містять запобіжників: податкові зміни можуть включатися у будь-який законопроект наприкінці року. Через це принцип стабільності легко обходиться навіть без формального скасування. Утім, якби Громадська рада при Державній податковій службі мала б ширші повноваження й контролюючий орган був би більш підзвітний перед нею, це правило було б дієвим. Окрім цього, можливо було б закріпити принцип 6-місячного вакативного періоду як імперативну вимогу

закону. Наприклад, доповнити **ст. 92 Бюджетного кодексу** прямою нормою, що податкові закони, ухвалені пізніше 1 липня, автоматично застосовуються з наступного бюджетного року. Це усуне двозначність і підтримає позицію платників податків на випадок спорів. Також, чітко визначити, що є **форс-мажором** для цілей цієї норми (наприклад, запровадження/скасування податків під час воєнного чи надзвичайного стану). Якщо виникла надзвичайна потреба внести зміни раніше, пропонується запровадити спеціальну парламентську процедуру: окреме голосування про визнання законопроекту невідкладним із зазначенням причин. Без такого рішення жоден податковий закон не повинен набувати чинності раніше нового року. Також варто передбачити відповідальність – наприклад, якщо орган ДПС застосує норму, що суперечить принципу стабільності, платник може оскаржити донарахування, а суд матиме підставу стати на його бік. Можливо було б поєднати внесення податкових змін із циклом бюджетного планування. Зокрема, **зобов'язати уряд** подавати один комплексний законопроект про зміну податкового законодавства щороку до певної дати (наприклад, до 1 червня). Після цієї дати ухвалення нових податкових норм (що збільшують податкове навантаження) не допускати.

Наступний блок рекомендацій стосується стимулювання інноваційної діяльності українських компаній, оскільки станом на 2024 рік обсяг фінансування наукових розробок становить¹⁰⁶ 0,17% ВВП. Для порівняння: у Нідерландах ця частка – 1,6-1,7%¹⁰⁷. На фінансування інновацій впливає низка чинників, один з яких – фіскальний тиск, для зменшення якого пропонується:

1. **ввести механізм податкового кредиту для R&D**, що дозволятиме компаніям, які здійснюють НДДКР або замовляють ці послуги в інших установах, отримувати зменшення свого податкового зобов'язання з податку на прибуток на визначений відсоток від зарплат і інших витрат на НДДКР. Наприклад, 50% компенсації витрат на оплату праці працівників у R&D для малих підприємств, та менший відсоток (30-40%) для інших. Для цього необхідно встановити максимальну базу витрат, що підпадають під кредит, та вимогу документального підтвердження НДДКР-проєкту. Тож, рекомендація – **доповнити розд. III ПКУ (податок на прибуток)** новою статтею, що встановлює права платника на зменшення податкового зобов'язання на суму кваліфікованих НДДКР-витрат (визначити перелік витрат і відсоток компенсації), **визначити в ст.14 ПКУ** термін «НДДКР» та критерії віднесення витрат до нього та **внести узгоджені зміни до розд. XX «Перехідні положення» ПКУ**, передбачивши порядок впровадження цього кредиту (наприклад, з 2025 р., з поступовим розширенням ліміту бази);
2. **запровадити режим “Innovation Box”** – зниженої ставки податку на прибуток від інтелектуальної власності. Пропонується встановити для українських платників податку на прибуток знижену ставку, наприклад 9% (замість стандартних 18%) на прибуток, отриманий від кваліфікованих об'єктів ІВ. Критерії відповідності можуть базуватися на вимогах OECD nexus approach (тобто пільга застосовується до прибутку від ІВ, створеної внаслідок власних НДДКР). Необхідно визначити перелік об'єктів (патенти, корисні моделі, авторське право на ПО тощо) та порядок розрахунку такого прибутку. Для адміністрування – вимагати окремого

обліку доходів/витрат по ІВ та отримання попереднього підтвердження (ruling) від податкової щодо права на пільгу, щоб запобігти зловживанням. Однак зазначимо, що для розрахунку оптимальної ставки необхідно провести додаткове дослідження. Тож, рекомендація – **у розд. III ПКУ створити окремий підрозділ**, присвячений оподаткуванню інноваційного прибутку, **доповнити ст.136 ПКУ** нормою про знижену ставку для прибутку від кваліфікованих об'єктів ІВ, а **ст.135 ПКУ** – визначенням порядку обчислення такого прибутку. **У ст.14 ПКУ** дати визначення термінів «інтелектуальна власність для цілей оподаткування», «кваліфікований прибуток від ІВ» тощо;

3. для стимулювання інвестицій в українські стартапи, **запровадити для фізичних осіб – податкових резидентів України – податкову знижку (кредит) на інвестиції в визначені стартапи або венчурні фонди**. Пропонується дозволити платнику ПДФО одноразово зменшити свою річну суму податку на доходи на 30-50% від суми інвестиції в акції (частку) українського малого інноваційного підприємства, за умови утримання цієї інвестиції не менше певного строку (наприклад, 3 років) та встановити верхню межу пільгової суми (наприклад, еквівалент 100 тис. грн на рік) і критерії кваліфікації стартапу (новостворені компанії, що відповідають вимогам щодо кількості працівників, обороту і галузі – ІТ, наука, виробництво тощо). Тож, рекомендація – **у розд. IV ПКУ доповнити ст.166 ПКУ** положенням про право платника на податкову знижку у розмірі визначеного відсотка від суми інвестицій у корпоративні права (частки, акції) квалі-

фікованих малих підприємств, **у ст.14 ПКУ** ввести визначення «кваліфіковане інноваційне (стартап-)підприємство» для цілей цієї знижки.

4. Також **внести зміни до ст.170 ПКУ** щодо звільнення від оподаткування приросту капіталу від продажу такої інвестиції, якщо вона утримувалася більше встановленого строку, щоб інвестори не боялися податкових наслідків при виході.

В умовах дефіциту державного бюджету важливим блоком рекомендацій є розширення м'яких інструментів податкового комплаєнсу для зниження податкового розриву. Рекомендація – запровадити практику надсилання платникам так званих «листів-нагадувань» (nudge letters) від податкової служби. Такі листи мають вказувати на виявлені невідповідності чи підозрілі операції у платника та пропонувати йому самостійно виправити ситуацію (уточнити декларацію, сплатити донарахування) протягом певного періоду – без негайних штрафів. Одночасно потрібно підвищити санкції за умисне ухилення, щоб мотивувати реакцію на такі листи. Наприклад, збільшити штрафи до 200% суми несплаченого податку при доведеному умислі або неподанні декларації щодо іноземних доходів, а для великих схем – передбачити кримінальне покарання (ув'язнення). Комбінація «м'яких» листів та «жорстких» покарань є сучасним підходом, що вже приносить результати в країнах ОЕСР. Отже, необхідно **внести зміни до ст.86 ПКУ** та суміжних норм, дозволивши податковим органам офіційно направляти платнику повідомлення-пропозиції щодо самостійного виправлення порушень з відстроченням штрафних санкцій. **Уточнити ст.112 ПКУ:** добровільне внесення виправлень

після отримання «листа-нагадування» вважати обставиною для мінімального штрафу та підвищити штрафні санкції в ст.123 ПКУ недоплати у разі невиконання вимог після «нагадування». Додатково, **у ст.25 ПКУ** надати податковим органам право надсилати платникам такі письмові повідомлення без відкриття перевірки.

Підпункт 14.1.49 ст. 14 ПКУ розширює поняття дивідендів, включаючи так звані **«конструктивні дивіденди»** – приховані виплати на користь пов'язаної особи, що фактично є розподілом прибутку. Зокрема, для цілей оподаткування до дивідендів прирівнюються¹⁰⁸ такі операції: платежі на користь засновника у зв'язку з розподілом чистого прибутку; перевищення виплат нерезиденту за цінні папери чи корпоративні права понад рівень «витягнутої руки»; переплата пов'язаному нерезиденту за товари, роботи, послуги понад ринкову вартість; недоотримання виручки від нерезидента (продаж нижче ринкової ціни); а також виплати нерезиденту при зменшенні статутного капіталу або викупі частки, якщо вони призводять до зменшення нерозподіленого прибутку підприємства. Ці норми запроваджені з 2021 року як анти-офшорний захід: їх мета – оподаткувати прибуток, виведений за кордон через трансфертне ціноутворення або приховані дивідендні виплати. Зокрема, якщо українська компанія переплатила «дочку» іноземної корпорації за товари понад ринкову ціну, різниця розглядається¹⁰⁹ як виплата дивідендів цьому нерезиденту з відповідним податком (15 % податку на дохід нерезидента, якщо інше не передбачено угодами про уникнення подвійного оподаткування). Введення такого механізму мало б запобігати ухиленню від оподаткування прибутку через зави-

щення витрат чи інші *приховані репатріації* доходів. На практиці ця норма зіштовхнулася з низкою проблем, тому «конструктивні дивіденди» майже не декларуються добровільно. Більшість платників податків не поспішають самостійно визнавати частину своїх платежів пов'язаним нерезидентам дивідендом. Наприклад, якщо українське підприємство купує сировину у материнської компанії (нерезидента) за завищеною ціною, воно, як правило, не утримує податок на репатріацію з суми цього завищення при оплаті. Компанії посилаються на договірну ціну, а не на розрахункову «ринкову» – до моменту перевірки це трактують як звичайні витрати, а не дивіденд. У результаті в звітності за 2021 рік лише небагато платників задекларували конструктивні дивіденди. Лише після запровадження обов'язкового звітування з трансфертного ціноутворення (ТЦУ) за 2021 р. ситуація почала вимальовуватися: у 2022 році, проводячи аналіз контрольованих операцій, багато компаній виявили невідповідність своїх цін принципу «витагнутої руки» і були змушені відкоригувати фінрезультат. За даними¹¹⁰ ДПС, лише за 2022 р. платниками було подано самостійних коригувань (додатків ТЦ) на **3,6 млрд грн**, що становить 62 % від усіх сум коригувань цього року. Це означає, що значна частина контрольованих операцій не відповідала ринковим умовам. Далі виникає питання: чи оподатковували ці компанії *скориговані суми* як дивіденди? Податкова виявила цю лазівку і почала¹¹¹ надсилати підприємствам вимоги донарахувати податок на доходи нерезидентів із цих сум. У другій половині 2022 р. і в 2023 р. багато великих платників отримали¹¹² запити від ДПС з вимогою пояснити коригування та сплатити 15 % податку з прихованих «дивідендних» сумі. Це спричинило численні спори: бізнес наполягав, що виконав

лише коригування для цілей прибутку, тоді як податківці трактували це як виплату доходу нерезиденту. Таким чином, норма не запрацювала превентивно – переважно її застосовують уже після факту, під час перевірок чи аналізу звітів. Жодних показових штрафних санкцій чи гучних судових прецедентів щодо конструктивних дивідендів поки не оприлюднено, але є *системна проблема*: між платниками і податковою немає спільного розуміння критеріїв і порядку застосування цієї норми. Підпункт 14.1.49 сформульовано загально, без чітких методик розрахунку. Наприклад, незрозуміло, як саме визначати «суму, що відповідає принципу витягнутої руки» для різних ситуацій – чи є допустимий діапазон відхилень, чи потрібно брати середню ціну. Також норма прямо не описує механізм оподаткування у разі негрошових виплат (як у випадку продажу товарів за заниженою ціною – податок треба сплатити з «втраченого» доходу, не отримавши від нерезидента грошей). Без детальних правил платники не впевнені, як виконати вимоги, і воліють чекати роз'яснень або дій контролюючих органів. Відповідно до норм ПКУ податок на дохід нерезидента треба утримувати при виплаті доходу. Але у випадку конструктивних дивідендів сам «дохід» виявляється вже після завершення операції – коли проводиться ТЦУ-аналіз, часто наприкінці року або під час перевірки. Виходить юридична колізія: підприємство мало б утримати податок, якби знало про «прихований» дивіденд заздалегідь. На практиці ж воно не робить цього, бо на момент платежу все оформлено як звичайна закупівля чи повернення капіталу. Цей часовий розрив унеможлиблює своєчасне вико

нання норми. Потім, коли порушення встановлено, у підприємства вже немає механізму утримати податок із нерезидента – фактично сплату здійснюють за власний рахунок, нерідко вже з штрафами. Такий ретроактивний характер норми знижує мотивацію добровільно дотримуватися її. Лише через 8 місяців після запровадження цих правил Мінфін видав Узагальнюючу податкову консультацію № 480 (27.09.2021) щодо оподаткування доходів нерезидентів, прирівняних до дивідендів. Вона окреслила¹¹³ загальний механізм, зокрема застосування податкових угод. Проте багато конкретних питань залишилися¹¹⁴ без відповіді. Наприклад, як бути, якщо нерезидент – резидент країни, з якою Україна має угоду: чи може застосуватися понижена ставка податку на дивіденди за Конвенцією? Як документально підтвердити «ринковість» ціни, щоб уникнути визнання її дивідендом? Відсутність докладних інструкцій спричинила різночитання. ДПС на місцях трактує норму агресивно, вимагаючи податок із будь-яких скоригованих сум, тоді як бізнес іноді обґрунтовано заперечує, що не всі коригування означають реальний вивід коштів нерезиденту. Це породжує численні запити, акти і потенційні спори. Щоб довести випадок конструктивного дивіденду, контролюючому органу потрібно фактично провести трансфертне дослідження: знайти зіставні ринкові ціни, довести відхилення, визначити суму перевищення. Це потребує експертизи і ресурсів. На практиці ДПС зосереджується на великих платниках із значними контрольованими операціями. Менші компанії або операції, що формально не підпадають під визначення «контрольованих» (наприклад, якщо обсяг операцій із пов'язаним нерезидентом не перевищив поріг, або нерезидент не входить до переліку низькоподаткових юрисдикцій), можуть уникати уваги і продовжувати виводити прибутки без наслідків.

Таким чином, частина потенційно прихованих дивідендних схем узагалі лишається поза охопленням норми. Платники знайшли способи мінімізувати ризики: наприклад, замість завищення цін на товар, використовують виплату роялті чи відсотків, які не згадані в переліку конструктивних дивідендів. Хоч такі платежі теж оподатковуються (податком на репатріацію за ставкою 15 % або нижче за угодами), їх не треба прирівнювати до дивідендів – отже, немає подвійного ефекту у вигляді додаткового податку понад уже утриманий. Інший шлях – структурування через третіх осіб: коли формально контракт укладено з незалежним трейдером за ринковою ціною, а надприбуток вже осідає у третій юрисдикції (поза досяжністю українських правил). Такі схеми нормативно не перекриті, тому ціль норми частково нівелюється. Необхідно доопрацювати формулювання пп. 14.1.49 ПКУ, усунувши розмитість. Зокрема, варто прямо вказати, що в цілях визначення сум, які відповідають принципу «витягнутої руки», використовується порядок, передбачений ст. 39 ПКУ (ТЦУ). Доцільно додати допуски або пороги: наприклад, не вважати дивідендом відхилення в межах певного «safe harbor» (5 %) від ринкової ціни, щоб уникнути несуттєвих донарахувань. Чітке законодавче визначення з прикладами типових ситуацій зменшить простір для довільного трактування. Мінфін та ДПС повинні оновити і розширити узагальнюючі податкові консультації з цього питання. Необхідно дати відповіді на всі проблемні запитання, які ставила професійна спільнота (щодо застосування угод про уникнення подвійного оподаткування, документального підтвердження ринкових цін, оподаткування негрошових операцій тощо). Доцільно розробити детальний гайд для бізнесу з прикладами розрахунку конструктивних дивідендів у

різних сценаріях. Чим більше визначеності – тим вища добровільна відповідність. Запровадити спеціальний механізм досудового врегулювання спірних питань щодо конструктивних дивідендів. Наприклад, якщо платник не погоджується з претензією ДПС про донарахування податку на нерезидента, надати можливість звернутися до *спеціальної комісії* при Мінфіні або Раді з питань ТЦУ. Така комісія могла би оперативнo оцінити обґрунтованість вимог контролюючого органу (чи правильно визначено ринкову ціну, чи підпадає операція під критерії пп. 14.1.49). Щоб норма досягала мети, слід розглянути розширення її дії на інші поширені схеми прихованого виведення прибутку. Зокрема, оцінити можливість прирівнювати до дивідендів проценти по надмірно великих пов'язаних позиках, які не підпадають під тонку капіталізацію, а також роялті на користь пов'язаних осіб у випадках, коли вони очевидно виконують функцію виводу прибутку (наприклад, сплачуються в офшор без належного економічного обґрунтування). Така міра потребує обережності і чітких критеріїв, щоб не відлякати інвесторів, але адресно закрийє лазівки. Альтернативно – посилити тонку капіталізацію та інші норми, щоб перекрити стимули маскувати дивіденди під відсотки/роялті. Для ефективного виявлення конструктивних дивідендів потрібні компетенції в сфері ТЦУ. Доцільно створити в ДПС окрему групу фахівців, відповідальних за моніторинг прихованих прибутків. Використовувати сучасні інструменти аналізу даних (звітів про контрольовані операції, фінансової звітності тощо) для профілювання ризиків – виявлення компаній, у яких незвично низький рівень прибутковості при значних виплатах нерезидентам. Це дозволить проактивно виявляти порушення, а не че-

кати добровільних коригувань. Необхідно запровадити стимули для добровільного дотримання норми. Наприклад, якщо платник самостійно задекларував і сплатив податок із конструктивного дивіденду до встановленого строку, звільнити його від штрафних санкцій і не вважати це порушенням. Також можна передбачити, що у разі добровільного коригування ціни у контрольованій операції не стягувати податок двічі (і через збільшення прибутку, і як дивіденд) – натомість зараховувати суму до бюджету як належний податок на прибуток або на дивіденд, але не дублювати. Такі кроки зроблять систему більш справедливою і мотивуватимуть бізнес до співпраці, а не до приховування інформації.

Для протидії виведенню прибутків у низькоподатковій юрисдикції рекомендуємо запровадити концепцію «умовних дивідендів», суть якої полягає в тому, що платежі української компанії на користь пов'язаної особи в офшорній або низькоподатковій юрисдикції можуть бути визнані податковим органом як виплата дивідендів, навіть якщо формально вони проведені як інші витрати. У разі такого визнання, на суму платежу нараховується податок на репатріацію (податок на дивіденди) за встановленою ставкою. Пропонується встановити, що до переліку таких юрисдикцій належать країни, що входять до «чорного списку» ЄС. Якщо сукупність виплат пов'язаній особі за рік перевищує певний відсоток від прибутку компанії і не відповідає принципу «витягнутої руки», податкова може донараховувати умовний дивідендний податок. Отже, у **ст.14 ПКУ** дати визначення терміну «умовні дивіденди» та критерії віднесення платежів до них, орієнтуючись на підп.14.1.49 ПКУ – визначення дивідендів, доповнити його новим абзацом. **У ст.136 та ст.140 ПКУ** передбачити, що сума умовних дивідендів

не відноситься на витрати при визначенні прибутку та **доповнити ст.141 ПКУ** новим пунктом, який встановлює, що виплати на користь нерезидента із «переліку юрисдикцій» або пов'язаній особі можуть визнаватися дивідендами для цілей оподаткування і обкладатися податком за ставкою 15% (як стандартна ставка податку на репатріацію, якщо інше не передбачено конвенціями). З метою практичного застосування – визначити в цій же статті перелік або критерії юрисдикцій та **внести зміни до ст.39 ПКУ**, дозволивши податковому органу під час перевірки кваліфікувати надмірні платежі як умовні дивіденди.

Окремо ще раз наголосимо, що будь-які зміни, особливо спрямовані на зменшення корупційних ризиків та протидії ухиленню від податків, мають супроводжуватись кадровим оновленням контролюючих органів. Тож, першочерговим завданням є перезавантаження ДПС за участі міжнародних експертів.

Над дослідженням працювали:

Володимир Коверя – автор

Уляна Костенко – редакторка

Владислав Бойко – коректор

Інститут Економічного Лідерства

2025 р.

Примітки

¹ <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/FISCAL-DIGEST-2023-1.pdf>

² <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099122924201549223/pdf/P180172-69d00763-a346-4d8b-85ac-7f4839899d9c.pdf> – C.12

³ <https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/country/g/germany/DEU.pdf> – C. 40

⁴ https://single-market-economy.ec.europa.eu/news/new-study-shows-how-once-only-can-reduce-administrative-burden-eu-smes-and-self-employed-workers-2024-10-02_en?

⁵ https://europa.eu/youreurope/business/taxation/vat/vat-digital-services-moss-scheme/index_en.htm

⁶ <https://www.nathantrust.com/blog/vat-one-stop-shop-for-eu-traders>

⁷ <https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-income-tax-complexity-europe/>

⁸ <https://www.xbrl.org/wp-content/uploads/2019/03/XBRL-Case-Study-Dutch-Tax-Administration-v3-Compressed.pdf>

⁹ <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/tax-administration/tax-administration-series-country-snapshot-nld.pdf>

¹⁰ <https://www.government.nl/documents/reports/2024/06/30/a-first-step-to-real-time-taxation>

¹¹ <https://www.gov.uk/government/publications/making-tax-digital-for-vat-final-evaluation/making-tax-digital-for-vat-final-evaluation>

¹² <https://www.theguardian.com/politics/2025/feb/10/uk-tax-administration-costs-spiral-due-to-complex-system-says-spending-watchdog>

¹³ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2021-to-2022/customer-compliance-how-hmrcs-compliance-yield-is-split-by-business-area#:~:text=Tax%20regime%202021%20to%202022,compliance%20interventions%20454%20Total%205%2C761>

¹⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2022-to-2023-technical-notes/hmrc-compliance-yield-technical-note#:~:text=Tax%20regime%202022%20to%202023,compliance%20interventions%20905%20Total%204%2C753>

¹⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2023-to-2024-technical-notes/hmrc-compliance-yield-technical-note#:~:text=Tax%20regime%202023%20to%202024,compliance%20interventions%201%2C234%20Total%205%2C294>

¹⁶ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2020-to-2021/customer-compliance-how-hmrcs-compliance-yield-is-split-by-business-area#:~:text=Tax%20regime%202020,compliance%20interventions%20697%20Total%205%2C154>

- ¹⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2021-to-2022/customer-compliance-how-hmrcs-compliance-yield-is-split-by-business-area#:~:text=Tax%20regime%202021%20to%202022,compliance%20interventions%20930%20Total%204%2C715>
- ¹⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2022-to-2023-technical-notes/hmrc-compliance-yield-technical-note#:~:text=Tax%20regime%202022%20to%202023,compliance%20interventions%201%2C018%20otal%205%2C902>
- ¹⁹ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2023-to-2024-technical-notes/hmrc-compliance-yield-technical-note#:~:text=Tax%20regime%202023%20to%202024,compliance%20interventions%201%2C221%20otal%209%2C365>
- ²⁰ <https://www.gov.uk/government/publications/hmrc-annual-report-and-accounts-2023-to-2024-technical-notes/hmrc-compliance-yield-technical-note#:~:text=%23%20Wealthy%20and%20Mid,Compliance%20Directorate>
- ²¹ <https://www.theguardian.com/money/2025/may/05/hmrc-process-tax-refunds-tax-office>
- ²² <https://www.theguardian.com/business/live/2024/sep/23/rea-group-makes-third-offer-to-buy-rightmove-worth-61bn-business-live?filterKeyEvents=false&page=with%3Ablock-66f10e448f08f8e7c5dedd74>
- ²³ https://www.elster.de/eportal/infoseite/elster_eine_erfolgsstory
- ²⁴ <https://www.wolterskluwer.com/en/expert-insights/doing-business-in-germany>
- ²⁵ <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2020.pdf>
- ²⁶ https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Press_Room/Publications/Brochures/german-stability-programme-2024.pdf
- ²⁷ <https://taxnews.ey.com/news/2024-0676-german-federal-council-approves-amended-growth-opportunities-act-bill-on-corporate-tax-reform>
- ²⁸ https://e-estonia.com/solutions/ease_of_doing_business/e-tax/
- ²⁹ <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/pages/viewpage.action>
- ³⁰ <https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-income-tax-complexity-europe/>
- ³¹ <https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/paying-taxes/why-matters>
- ³² <https://e-estonia.com/solutions/e-governance/e-services-registries/>
- ³³ <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/sites/pages/viewpage.action>
- ³⁴ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/298d43e2-bd28-11ef-91ed-01aa75ed71a1/language-en>
- ³⁵ https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/vat/fight-against-vat-fraud/vat-gap_en
- ³⁶ <https://taxfoundation.org/research/all/global/2024-international-tax-competitiveness-index/>
- ³⁷ https://www.ey.com/en_ee/insights/tax/significant-tax-changes-in-estonia-in-2025-2026
- ³⁸ <https://www.brookings.edu/articles/ukraine-digital-resilience-in-a-time-of-war/>
- ³⁹ <https://tax.gov.ua/media-tsentr/regionalni-novini/864662.html>

- ⁴⁰ https://censor.net/biz/resonance/3460784/chomu_kojen_desyatyyi_ukrayinskyi_biznes_stykayetsya_z_blokuvannyam_podatkovyh_nakladnyh
- ⁴¹ <https://gmk.center/ua/posts/nesvoiechasne-povernennia-pdv-iak-systemna-problema-dlia-ekonomiky-ta-hmk-ukrainy/>
- ⁴² <https://voxukraine.org/en/white-book-of-reforms-2025-chapter-5-public-finance>
- ⁴³ <https://schaeffer.usc.edu/research/corporate-tax-policy-innovation/>
- ⁴⁴ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0048733399000852>
- ⁴⁵ <https://taxsummaries.pwc.com/netherlands/corporate/taxes-on-corporate-income>
- ⁴⁶ <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-netherlandshighlights-2024.pdf>
- ⁴⁷ <https://english.rvo.nl/subsidies-financing/wbso/tax-credit-benefit>
- ⁴⁸ <https://taxsummaries.pwc.com/netherlands/corporate/tax-credits-and-incentives>
- ⁴⁹ <https://taxsummaries.pwc.com/netherlands/corporate/taxes-on-corporate-income>
- ⁵⁰ <https://www.nortonrosefulbright.com/en-nl/knowledge/publications/6cfb5d25/tax-update-dutch-government-announces-changes-to-its-international-ruling-regime>
- ⁵¹ <https://www.gov.uk/government/publications/rates-and-allowances-corporation-tax/rates-and-allowances-corporation-tax>
- ⁵² <https://www.gov.uk/guidance/research-and-development-rd-tax-relief-the-merged-scheme-and-enhanced-rd-intensive-support>
- ⁵³ <https://www.gov.uk/government/publications/patent-box-consequential-amendment-to-patent-box-deduction-formula/patent-box-corporation-tax-main-rate-consequential-amendment>
- ⁵⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/full-expensing/autumn-statement-2023-permanent-full-expensing-technical-consultation>
- ⁵⁵ <https://www.british-business-bank.co.uk/business-guidance/guidance-articles/finance/what-is-the-seed-enterprise-investment-scheme-seis>
- ⁵⁶ <https://www.gov.uk/government/publications/autumn-budget-2024-overview-of-tax-legislation-and-rates-ootlar/annex-a-rates-and-allowances>
- ⁵⁷ <https://www.theguardian.com/politics/2025/jan/03/kemi-badenoch-department-wrote-treasury-after-dyson-lobbying-potential-tax-break>
- ⁵⁸ <https://taxsummaries.pwc.com/germany/corporate/tax-credits-and-incentives>
- ⁵⁹ <https://www.innoscripta.com/en/news/articles/682ad67e745088ed6ad51d95>
- ⁶⁰ <https://www.haufe.de/id/beitrag/investitionsabzugsbetrag-H113012089.html>
- ⁶¹ <https://www.stueckmann.de/unternehmenssteuerrecht/news-unternehmenssteuerrecht/die-neue-klimaschutz-investitionspraemie/>
- ⁶² <https://taxsummaries.pwc.com/germany/corporate/deductions>
- ⁶³ <https://www.deutsche-flagge.de/en/financial-matters/taxes/tonnage-tax/tonnage-tax>
- ⁶⁴ <https://globaltaxnews.ey.com/news/2025-0186-estonia-significant-tax-changes-apply-in-2025-2026>

- ⁶⁵ <https://taxsummaries.pwc.com/estonia/corporate/deductions>
- ⁶⁶ <https://hedman.legal/articles/taxation-of-share-options/>
- ⁶⁷ <https://taxsummaries.pwc.com/ukraine/corporate/taxes-on-corporate-income>
- ⁶⁸ https://www.bdo.ua/getmedia/b8026a83-d40b-42df-a7bb-c6993540dc73/Investor-s-Guide_eng_29-04-2025.pdf
- ⁶⁹ https://www.bdo.ua/getmedia/b8026a83-d40b-42df-a7bb-c6993540dc73/Investor-s-Guide_eng_29-04-2025.pdf
- ⁷⁰ <https://taxsummaries.pwc.com/ukraine/corporate/tax-credits-and-incentives>
- ⁷¹ <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-scraps-duties-energy-equipment-imports-amid-energy-crisis-2024-07-16/>
- ⁷² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-9-2022-000028_EN.html
- ⁷³ <https://taxadmin.ai/country/netherlands-ai-country-report/>
- ⁷⁴ <https://www.politico.eu/article/dutch-scandal-serves-as-a-warning-for-europe-over-risks-of-using-algorithms/>
- ⁷⁵ <https://www.patrickcannon.net/insights/tax-evasion-statistics-uk/>
- ⁷⁶ <https://www.ft.com/content/9f4dc0fb-a9a4-4ced-842b-54ffd00aecd7>
- ⁷⁷ <https://www.gov.uk/government/statistics/measuring-tax-gaps/measuring-tax-gaps-2023-edition>
- ⁷⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/reporting-rules-for-digital-platforms-hmrc-issue-briefing>
- ⁷⁹ <https://www.gov.uk/government/statistics/measuring-tax-gaps>
- ⁸⁰ <https://kpmg.com/us/en/taxnewsflash/news/2024/10/tnf-germany-annual-tax-act-2024-passed-by-lower-house-of-parliament-includes-pillar-two-changes-other-tax-developments.html>
- ⁸¹ <https://www.alvarezandmarsal.com/insights/new-submission-deadlines-transfer-pricing-documentation-1-january-2025-germany>
- ⁸² <https://www.aoshearman.com/en/insights/cross-border-white-collar-crime-and-investigations-review-2025/germany-expanding-criminal-tax-enforcement-and-other-white-collar-crime-developments>
- ⁸³ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1406099X.2015.1114714>
- ⁸⁴ <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25739638.2022.2044585>
- ⁸⁵ https://www.ineko.sk/file_download/821
- ⁸⁶ <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>
- ⁸⁷ <https://www.worldeconomics.com/National-Statistics/Informal-Economy/Netherlands.aspx>
- ⁸⁸ <https://www.worldeconomics.com/National-Statistics/Informal-Economy/United Kingdom.aspx>
- ⁸⁹ <https://www.worldeconomics.com/National-Statistics/Informal-Economy/Germany.aspx>
- ⁹⁰ <https://www.sseriga.edu/sse-riga-shadow-economy-index-shadow-economy-latvia-decreased-2023-229-qdp>

⁹¹ <https://ubn.news/analysts-compare-the-size-of-ukraines-shadow-economy-with-those-of-other-countries>

⁹² <https://cpi.ti-ukraine.org/en/>

⁹³ <https://7eminar.ua/news/3633-pidsumki-roboti-smkor-ponad-2-mln-zablokovanix-pnrk-za-rik>

⁹⁴ <https://arxiv.org/abs/0710.1995>

⁹⁵ https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/940cee85-en.pdf

⁹⁶ <https://nazk.gov.ua/download-controller/?sid=6402&a=inline&id=ba26d40d8d995ab03c852d68c04062412502b82325eb9809db0859c2ddaad67c24570291>

⁹⁷ https://i.factor.ua/ukr/law-24/section-119/article-31930/?srsltid=AfmBOor_4eAyPVWw0vd0IbV328D30WNS0bS3yhruI_w0dOoVTLQRqbnY#:~:text=4,%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D1%83%D1%82%D1%8C%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC%20%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%8

⁹⁸ [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2031%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D1%8F%202014,%D0%B4%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2031%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D1%8F%202014,%D0%B4%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1)

⁹⁹ [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%E2%84%96%201621%20,%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B3%D1%96%D1%80%D0%B](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%E2%84%96%201621%20,%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B3%D1%96%D1%80%D0%B)

¹⁰⁰ [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%9E%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%B4%20,%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B7%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%D0%B0%20](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%9E%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%B4%20,%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B7%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%D0%B0%20)

¹⁰¹ [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%B1%D1%82%D0%BE%2C%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%2C%20%D1%89%D0%BE.%D0%BA%D0%BE%D0%BC.%20%D0%B0%D0%B2%D1%82](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%B1%D1%82%D0%BE%2C%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%2C%20%D1%89%D0%BE.%D0%BA%D0%BE%D0%BC.%20%D0%B0%D0%B2%D1%82)

¹⁰² [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%83%20](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkuvannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_privnyato_piznishe_nig_za_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_v_idstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%83%20)

[2C%20D0%9A%D0%90%D0%A1%20D0%B7%D0%B0%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%B2%2C%20D1%89%D0%BE.%D0%B7%D0%B0%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%B2%20D0%9A%D0%90%D0%A1](#)

¹⁰³ <https://ccu.gov.ua/novyna/yurydychna-praktyka-stabilna-nestabilnist-yak-pryncyp-podatkovogo-prava-blog-anatoliya#~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%B1%D1%82%D0%BE%2C%20D1%8F%D0%BA%D1%89%D0%BE%20D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%BE%2C%20D1%83%20D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%96.%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20C2%AB%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D1>

¹⁰⁴ [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkovannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_priynyato_piznishe_nig_z_a_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_vidstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%A2%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BC%20D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BC%2C%20D0%BD%D0%B0%20D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D1%83%20D0%A1%D1%83%D0%B4%D1%83%2C,%D0%B7%201%20D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%8F%2015%20D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkovannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_priynyato_piznishe_nig_z_a_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_vidstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%A2%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BC%20D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%BC%2C%20D0%BD%D0%B0%20D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D1%83%20D0%A1%D1%83%D0%B4%D1%83%2C,%D0%B7%201%20D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%8F%2015%20D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83)

¹⁰⁵ [https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkovannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_priynyato_piznishe_nig_z_a_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_\(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_vidstup_vid_pp\)/#:~:text=%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2%20,%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE%D1%97%20D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B8](https://protocol.ua/ua/printsip_stabilnosti_opodatkovannya_ne_vidminyae_diyu_normi_yakoyu_vstanovleno_zmineno_podatok_chi_yogo_element_navit_yakshcho_takiy_zakon_priynyato_piznishe_nig_z_a_6_misyatsiv_do_pochatku_byudqetnogo_periodu_(vs_kas_816_687_16_vid_19_04_2022_r_vidstup_vid_pp)/#:~:text=%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2%20,%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE%D1%97%20D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B8)

¹⁰⁶ <https://mind.ua/publications/20284162-reanimaciya-ukrayinskih-randampd-yak-mon-i-mincifri-zbirayutsya-zbilshiti-dohodi-naukovih-parkiv-u-100>

¹⁰⁷ <https://www.rathenau.nl/en/science-figures/investments/how-much-does-netherlands-spend-rd/government-funding-rd>

¹⁰⁸ https://protocol.ua/ua/podatkoviy_kodeks_ukraini_stattva_14/#:~:text=%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2%20,%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE%D1%97%20D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B8

¹⁰⁹ <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/633860.html#:~:text=%D1%8F%D0%BA%D0%B0%20D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D1%94%20D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D1%83%20C2%AB%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE%D1%97%20D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B8C2%BB>

¹¹⁰ <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/633860.html#:~:text=%D1%8F%D0%BA%D0%B0%20D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D1%94%20D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D1%83%20C2%AB%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%BE%D1%97%20D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B8C2%BB>

¹¹¹ <https://iaa.international/publication/konstruktivni-dividendi-niuansi-dodatkovogo-opodatkovannia#:~:text=%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B3%20D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96%2039%20D0%9F%D0%9A%D0%A3%2C%20D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%B8.%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BD%20D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%>

¹¹² <https://iaa.international/publication/konstruktivni-dividendi-niuansi-dodatkovogo-opodatkovannia#:~:text=%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B3%20D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96%2039%20D0%9F%D0%9A%D0%A3%2C%20D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%>

[%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%B8,%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BD%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%](#)

¹¹³ <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/633860.html#:~:text=%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D1%8E%2015%C2%A0,141%20%D0%9F%D0%9A%D0%A3>

¹¹⁴ <https://iaa.international/publication/konstruktivni-dividendi-niuansi-dodatkovogo-opodatkuvannia#:~:text=%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2016%20%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%8F%202020,%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0>